

Obsah

Protektorátní poštovní výnosy a nařízení ve vztahu k židovskému obyvatelstvu

Úvod	9
Základní protizidovská opatření v majetkoprávní oblasti	10
Protizidovská opatření v bankovní a spořitelni službě Poštovní spořitelny	10
Základní protizidovská opatření v pracovněprávní oblasti	11
Protizidovská opatření v sociální a zdravotní oblasti v poštovních vyhláškách	13
Omezení židovských obyvatel při používání služeb pošty, telegrafu, telefonu a rozhlasu	13
Prameny	17

Pošta v ghettu Terezín

Úvod do historie terezínského ghetta	19
Správa ghetta Terezín	25
Židovská samospráva ghetta	26
Struktura pošty v ghettu a její dislokace	27
Poštovní styk mezi protektorátem a ghettem na přelomu let 1941 - 1942 ...	31
Poštovní styk mezi protektorátem a ghettem v únoru - květnu 1942	37
Listovní zásilky z ghetta pro příjemce v protektorátu v únoru - květnu 1942	37
Listovní styk z protektorátu do ghetta v únoru - květnu 1942	39
Pravidla listovní pošty z ghetta v období 16. 9. 1942 - 6. 5. 1945	41
Formuláře listovní pošty pro podej a výdej dopisnic	45
Listovní pošta mimo pravidelný turnus a dopisy	45
Listovní styk mezi ghettem a protektorátem v období 16. 9. 1942 - 6. 5. 1945	46
Dopisnice z ghetta pro příjemce na protektorátním území	46
Listovní styk mezi protektorátem a ghettem v období 16. 9. 1942 - 6. 5. 1945	55
Písemný styk z protektorátu do ghetta přímým poštovním spojením	57
Židé z říšského území v ghettu Terezín	59
Listovní styk mezi ghettem a říšským územím.....	60
Listovní styk mezi ghettem a neutrální a spřátelenou cizinou	60
Židé ze Slovenského státu v ghettu Terezín..	69
Židé z Dánska v ghettu Terezín	69
Židé z Nizozemska v ghettu Terezín	72
Listovní styk s ghettem prostřednictvím Mezinárodního výboru Červeného kříže..	73
Poštovní styk mezi ghettem a pracovními skupinami vězňů	75
Poštovní styk mezi ghettem a deportovanými do východních táborů .	78

Vyhlazovací tábor v Osvětimi a terezínský rodinný tábor v Osvětimi-Birkenau	82
Poštovní styk z Terezína po 6. 5. 1945	88
Peněžní zásilky pro vězně v ghettu	89
Prameny	92

Pravidla balíkového styku s ghettem

Pravidla balíkového styku s ghettem	97
Dopisnice se stvrzením příjmu soukromé balíkové zásilky	101
Hromadné zásilky mezinárodních organizací do ghetta	105
Prameny	115

Připouštěcí známky pro balíky a balíčky do ghetta v Terezíně

Připouštěcí známky	119
Důvody zavedení připouštěcích známek	119
Balíkový sazebník	120
Výroba a vydání připouštěcích známek	121
Přidělování připouštěcích známek	135
Stvrzení příjmu připouštěcí známky	139
Formuláře s výzvou k osobnímu vyzvednutí připouštěcí známky	139
Formuláře pro zaslání připouštěcí známky..	144
Čísla a série připouštěcích známek	149
Avizování balíků a balíčků do Terezína	152
Balíčky a balíky do Terezína	155
Evidence došlých balíků v ghettu	155
Doručení balíčků a balíků	159
Dopisnice pro stvrzení příjmu balíkových zásilek a avizovaných zásilek	161
Avíza zásilek z protektorátu	161
Dopisnice se stvrzením příjmu soukromých balíkových zásilek	161
Množství použitých připouštěcích známek..	170
Turnusy pro přijímání žádostí o známku	170
Evidence připouštěcích známek	171
Prameny a seznam zkratk	173
Literatura	174

Katalog filatelistického materiálu se vztahem ke ghettu Terezín

Úvod	175
Balíková připouštěcí známka	177
Zkusmé tisky připouštěcí známky.....	178
Propagační aršíky pro Červený kříž	179
Deskové vady	180
Známková pole	181
Padělky známek a aršíků	194
Celistvosti a ostatní filatelistický materiál	196
Celistvosti	197
Formuláře pro zaslání či osobní vyzvednutí připouštěcí známky	198
Ostatní formuláře	198
Padělky celistvostí a formulářů	199
Prameny, Značky a vysvětlivky	200

Slovo úvodem

Vážení čtenáři, sběratelé, když jsem byl vyzván vydavatelem, abych opatřil úvodem nový díl Monografie československých a českých známek a poštovní historie, tentokrát pod názvem Pošta v ghettu Terezín, nebyl jsem zaskočen. Věděl jsem totiž, že jde o přepracované a rozšířené vydání téhož titulu, vydaného Domem filatelie Profil v roce 1996. Není pochyb o tom, že si toto fundamentální dílo zaslouží nové, rozšířené vydání v rámci Monografie. Kdykoli v něm listuji, žasnu nad obrovskou sumou nových poznatků, souvislostí a historických dokladů, které s neuvěřitelnou pilí, erudicí a z nich plynoucími vědomostmi, připravili jeho tvůrci. Na druhé straně mě to zas až tolik nepřekvapuje - oba autory díla totiž dobře znám.

Mgr. Patricia Tošnerová je kurátorkou historických sbírek Poštovního muzea a já jsem měl to štěstí, že jsem vedle ní mohl pracovat téměř třicet let. Poznal jsem její vytrvalost, houževnatost, odbornou poctivost a důslednost, jak při naplňování aktivit Poštovního muzea, tak při její badatelské a publikační činnosti. Rozsáhlé vědomosti a podrobnou znalost muzejní dokumentace v problematice holocaustu uplatnila, mimo jiné, i při realizaci projektu Český a slovenský exil 20. století, v režii Společnosti pro kulturu a dialog K 2001, o.p.s, a při tvorbě výstavy Doteky pošty a exilu, kterou Poštovní muzeum představilo naší i zahraniční veřejnosti v roce 2003 na Slovensku v Martině a v České republice v Brně a v Praze.

JUDr. Ing. František Beneš působí v oboru filatelie a poštovní historie již více než dvacet let. Mnozí z nás, filatelisté, členů velké poštovní obce, ale i muzejníků a historiků, měli příležitost ocenit jeho talent. Nejen v oboru filatelie, kde díky vědomostem, studiu, geniální paměti a rozsáhlému filatelistickému materiálu, který má k dispozici, dosáhl zcela mimořádné kvalifikace, ale i v právních aspektech této zájmové specializace. Je jedním z našich nejerudovanějších soudních znalců v oboru filatelie. Svě zkušenosti a znalosti zužitkoval ve svobodném politickém a ekonomickém prostředí po roce 1989. Vede úspěšnou obchodní firmu se vztahem k filatelii. Ale má i širší zájmy. Třeba právě v oboru historie poštovníctví, kde vystupuje jako badatel, publicista, obchodník, ale i představitel nakladatele a jednoho z vydavatelů.

Odborná erudice obou autorů při zpracování témat listovní a balíkové pošty do ghetta v Terezíně se plně projevila při studiu a využití historických pramenů z archivních a muzejních fondů Státního ústředního archivu, Památníku Terezín, Státní tiskárny cenin, Židovského muzea a dokumentů, uložených v muzejních sbírkách a knihovně Poštovního muzea. Systematicky zpracovali terezínskou tematiku, ale současně i problematiku diskriminačního postavení židovského obyvatelstva ve styku s veřejnou, tedy i poštovní správou, v tzv. protektorátu. K tomu využili dosud nepublikované dokumenty z fondů (podsbírek) Poštovního muzea II. odboj poštovních zaměstnanců a Úřední věstníky, okružní výnosy a úřední listy jednotlivých poštovních ředitelství.

Souběžně české, německé a anglické vydání Pošty v ghettu Terezín v roce 1996 bylo po zásluze oceněno doma i v zahraničí. Získalo ve výstavní třídě literatury na Mezinárodní výstavě poštovních známek Hungaria 1996 v Budapešti zlatou medaili a dále řadu dalších ocenění na světových a mezinárodních filatelistických výstavách i jinde ve světě, ale i doma. Jmenujme alespoň výstavy Moskva '97, Pacific '97, Itálie '98, Praga '98, Ibra '99 nebo China '99. Toto významné dílo, dokreslující tragické dějiny holocaustu nejen v protektorátu Čechy a Morava, ale v širších geografických, politických, správních a dalších aspektech s využitím jejich dobového odrazu v poštovní službě a na poštovních dokladech a dokumentech, bylo oceněno i vědeckou akademickou obcí v oboru historiografie a samozřejmě i židovskou komunitou nejenom v tuzemsku. Není proto divu, že autoři přistoupili spolu s vydavatelem a nakladatelem k jeho zařazení do dnes již monumentální Monografie československých a českých známek. Je to bezpochyby pocta autorům, ozdoba Monografie, ale i ku prospěchu sběratelům a světové filatelii. Přejí dílu i autorům, aby vzbudili zájem a ohlas mezi čtenáři a aby našlo trvalé místo v knihovně každého vyspělého filatelisty.

PhDr. Pavel Čtvrtník
ředitel Poštovního muzea České pošty, s. p.

Úvod k I. vydání

Čím více času nás dělí od konce druhé světové války, tím vzdálenější a jakoby méně skutečné se zdají hrůzy oněch let. Nová utrpení a tragédie zatlačují vzpomínky z let 1939 - 1945 do pozadí, pamětníci postupně umírají a ti, kdo nacistickou perzekuci přímo nezažili, často nevidí nejmenší důvod, proč se po půl století vracet k drásavým, dávno uplynulým událostem. Troufám si říci, že jen z paměti jediného národa, paměti kolektivní, se vzpomínka na nacismus nevytratí ani po staletích. Pouze Židé v žádné své generaci nikdy nezapomenou, protože jenom je, jako národ v jeho úplnosti, se nacisté pokusili „zničit, vyvraždit a vyhladit od jinocha po starce, kojence i ženy“.

Citát z biblické knihy Ester, zasazené do doby panování perského vládce Xerxa (5. století před občanským letopočtem), dokládá, že pronásledování Židů mělo již dávno před Hitlerem svou předlouhou historii. Teprve uprostřed 20. století však dosáhlo svého strašného vyvrcholení, přestože přinejmenším evropští Židé se již pár desítek let předtím dočkali větší či menší míry emancipace. Dřívější pogromy, diskriminace, ponižující segregace v uzavřených ghettech, všechny ústrky, které po staletí provázely život Židů rozptýlených mimo historickou vlast, se od dob racionalismu, osvícenství a rozmachu vědění zdály být vzdalující minulostí. Myšlenky demokratické, občanské společnosti otevřely Židům stejné možnosti jako ostatním národům a sotvakdo si dovedl představit, že protizidovská zášť ve své vražedné podobě znovu ožije; dokonce zavilejší a ničivější než kdykoliv předtím, protože zaujatost náboženskou měly vystřídat předsudky rasové, povýšené na vědu. Jestliže po dlouhá staletí pronásledování mohli Židé uniknout smrti přijetím křesťanství, rasová stigmatizace 20. století jim žádnou šanci na záchranu nedávala. Tím spíše, že za nacismu již nešlo o protizidovskou posedlost vybuchující občas, nýbrž o nenávisť zformovanou v systém, vraždící průmyslově.

Na území dnešní České republiky žilo počátkem okupace přibližně 120 000 osob, které postihlo nacistické protizidovské zákonodárství. Tito lidé měli až do ustavení protektorátu stejná práva jako ostatní občané Československé republiky, těšili se z její demokracie, přispívali k její kultivaci a rozvoji země. Stačilo však několik okupačních nařízení a z Židů se staly bytosti druhého řádu. Nebyli to již občané, protože jejich status měl být jen s karikaturou občanství málo společného, a nacisté k nim nepřístupovali ani jako k lidem. Židé se jim stali "podlidmi".

Knih, kterou máte před sebou, tento strašný přerod zaznamenává a komentuje ve vztahu k jedinému fenoménu - poště. Ve válečném životě českých a moravských Židů tato instituce představovala jen jeden a jistě ne nejpodstatnější článek v řetězu perzekučních nařízení, na jejichž konci stály plynové komory vyhlazovacích táborů. Přesto právě tento dílčí aspekt umožňuje nahlédnout, jak systematická a důkladná byla mašinerie pronásledování Židů, do jakých podrobností dokázala zajít, jak hustě utkaná byla síť, jež měla české a moravské Židy oddělit od ostatních obyvatel. Jakkoliv jde o dílo dokumentační a faktografické, přece jen ho není možné přečíst bez zvláštní asociace. Vždyť pošta, alespoň jak já tento pojem vnímám, ve svém nejjednodušším, původním smyslu evokuje dopis, zprávu, kontakt mezi lidmi, blízkost ve vzdálenosti, společenství sdílení dobrého i zlého. Za války, a zvlášť v koncentračním táboře, však byl sám tento přirozený smysl deformován. Pro Židy se pošta stala jedním z mnoha zařízení, jež jim připomínala jejich vyloučení ze společnosti, a sdělení, která válečná pošta Židům dopřála, měla povahu ran. Vždyť i na samém počátku cesty, z níž nebylo návratu, stála obsílka do transportu ...

Na šest milionů Židů z celé Evropy bylo za druhé světové války zavražděno. Mezi nimi 270 000 z předválečného Československa a ze samotných Čech a Moravy téměř 80 000. Židovská tragédie byla komunistickým režimem dlouho zamlžována. Teprve po jeho pádu se naskytl možnost objektivně zaznamenat opomíjená fakta a sdělit je veřejnosti. K takovým dílům patří i "Pošta v ghettu Terezín", jež vychází péčí Domu filatelie Profil a pražského Poštovního muzea. Není sporu, že kniha představuje význačné obohacení dosavadní literatury zaznamenávající válečnou perzekuci Židů.

PhDr. Leo Pavlát
ředitel Židovského muzea v Praze

Prezident republiky

V Praze dne 8. března 1996

Vážený pane inženýre Beneši,
vážená paní Tošnerová,

děkuji Vám velmi za Vaši knihu Pošta v ghettu Terezín. Potěšilo mne, že i v relativně úzké oblasti sběratelského zájmu lze dojít k tolika novým zjištěním o té kapitole našich dějin, která se nás stále bolestně dotýká. Jistě se lépe vyrovnáme s vlastní minulostí, pokud ji dobře poznáme. Myslím si, že i Vaše kniha k tomuto poznání přispívá.

Patří Vám za to uznání a dík.

Václav Havel

Vážení
pan ing. František Beneš a
paní Patricia Tošnerová
Dům filatelie Profil
Praha

Dopis Václava Havla autorům publikace k prvnímu vydání.